

ÜLKEMİZDE VE DÜNYADA REHBERLİK

Araş.Gör.Necla TUZCUOĞLU*

Ülkemizdeki rehberlik çalışmaları son yıllarda yoğun olarak gündeme gelmesine rağmen rehberlik fikrinin doğması ve programlarda yer alması oldukça eskilere dayanmaktadır.Rehberlik çalışmalarının eğitim sistemimizin içinde yer alması özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra hız kazanmıştır. Savaştan sonra Amerika tarafından yapılan Marshal Planı ile ekonomik, askeri ve eğitimsel yardımlar aynı zamanda bu ülkedeki uygulamaların ülkemize yansımaya neden olmuştur.

Bilgi sahibi olmak ve incelemelerde bulunmak amacıyla Amerika'ya gönderilen kişiler bir süre sonra ülkemize dönmüş ve rehberliğin daha fonksiyonel hale gelmesinde etkili olmuşlardır. Bunun yanında ülkemize gelen John Rufi, Elgart Tompkins, Lester Beals, Otto Mathiasen gibi eğitimciler rehberlik ve eğitim konusunda bir dizi çalışmalar yaparak eğitim sistemimizin yeniden şekillendirilmesinde önemli katkılarda bulunmuşlardır.

John Rufi,Türkiye'deki orta öğretimi incelemiş ve bu konuda bir rapor hazırlamıştır. Bu raporda; eğitim sistemimizin eksik yönleri arasında, belli bir eğitim felsefesi ve amaçlarının saptanması ve bu felsefe ve amaçlara göre ülkenin bölgesel, mahalli özellikleri ve ihtiyaçlarını dikkate alarak hazırlanacak müfredat programlarından bahsederken "Öğrencilerdeki bireysel farklılıklara önem verilmesi" üzerinde durmuştur. Raporun kol faaliyetlerinden ve seçmeli dersler konulmasından bahseden kısımda, rehberlik ve danışma konusuna ayrı bir bölüm ayırmıştır. (Tan,1992). Rufi ülkemizin çeşitli şehirlerini gezerek bir dizi konuşmalar yapmış ayrıca yönetici ve öğretmenlere rehberlik konusunda konferanslar vermiştir.

Lester Beals Adana, Samsun, Ankara, İstanbul, Konya ve İzmir'de olmak üzere 6 ilimizde bir dizi rehberlik hizmetleri yapmış, ülkemizdeki rehberlik çalışmalarının durumunu inceleyerek bu alanda neler yapılması gerektiği konusunda görüşlerini bir rapor halinde bildirmiştir.

Pilot rehberlik çalışmalarının yapıldığı illerde öğretmen ve yöneticilerin yetiştirilmesi için konferanslar düzenlemiş, uygulamaların sonucu ve karşılaşılan sonuçlar 20 Haziran-4 Temmuz tarihinde Otto Mathiasen başkanlığında İstanbul Kandilli'de yapılan bir seminerde ele alınmıştır. Bu seminerde eleman yetiştirme, örgüt ve yönetim, kanun, yönetmelik ve programlarda rehberliği güçleştiren hususlar ve okul-çevre ilişkileri gibi konular tartışılmıştır.(Kuzgun,1991)

1953 yılında Amerikalı eğitim uzmanları Kvaraceus ve Prescott'un çabalarıyla eğitimde kullanılacak ölçme araçlarını geliştirmek amacıyla Talim Terbiye Dairesine bağlı , Test ve Araştırma Bürosu kurulmuştur. Test Araştırma Bürosu testler, bilimsel araştırmalar ve eğitimde objektif olarak ölçme fikrinin gündeme gelmesinde ve yaygınlaştırılmasında önemli bir görev üstlenmiştir.

Özellikle ilkökul ve ortaokul seviyelerinde birçok başarı testleri geliştirilmiştir; yetenek ölçümünde kullanılabilecek birçok Amerikan yetenek testleri Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Thurstone Zihin Kabiliyetleri, Otis Zihin Kabiliyetleri, Farklı Kabiliyetler Testi (DAT), American Consul on Education'in Genel Kabiliyet Testi bunlar arasında sayılabilir(Tan,1992).

Test ve Araştırma Bürosu, birçok kişinin testler, sınavlar, ölçme ve araştırma konularında yayınladığı, araştırma raporları ve broşürler ile bilgi ve tecrübe kazanmalarına yardım etmiştir.

* Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Anaokulu Öğretmenliği Bölümü

1953 tarihinde daha önce Amerika'ya gönderilen Prof.Dr.Hasan Tan Türkiye'ye dönmüş ve gerek yüksek öğretim programlarında rehberliğin ilk kez yer almasına, gerekse de bilimsel çalışmaları ile bu alana hizmet etmiştir. 1953-1954 öğretim yılında Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Pedagoji ve Özel Eğitim bölümlerinde Rehberlik dersi okutulmaya başlanmıştır.

Buna ilaveten yine Gazi Eğitim Enstitüsü, Pedagoji Bölümü programına deneme mahiyetinde seçmeli dersler getirmiş; okullarımızda ilk kez bu bölüm öğrencilerine öğretim üyelerinden danışman tayin etmiştir.

1954 yılında Ankara ve İstanbul başta olmak üzere 6 ilde "Rehberlik ve Araştırma Merkezi" kurulmuştur.

Rehberlik konusunda ülkemizde 1951-1958 yılları arasında görülen hızlı çalışmalar ve gelişmeler daha sonra duraklamıştır. Bu duraklamada türlü etmenlerin etkisi olmuştur. Bunlar arasında, yetişmiş personel eksikliği, yetkililerdeki bilgi ve inanç eksikliği, parasal desteğin bulunmaması, vb. sayılabilir. Ancak rehberlik, fikir ve kavramı ülkede yayılmaya, yeni hazırlanan program ve yönetmeliklerde etkisini göstermeye devam etmiştir (Kepçeoğlu, 1985)

1. 2. 3. Beş Yıllık Kalkınma Planlarında bu konuya yer verilmiş; toplumun insan gücü, ve de bireyin kendini gerçekleştirme, geliştirme konusuna ağırlık verilmiştir. Ancak yeterince çalışma yapılamamıştır.

Rehberlik konusu ilk kez 7. Milli Eğitim Şurası'nda ele alınmıştır. Bu şura'da liselerin çok amaçlı olması benimsenmemiş, üniversitelere hazırlayan kurumlar olarak kalmalarına karar verilmiştir. 8. Milli Eğitim Şurası'nda Rehberlik konusu tam olarak anlamını bulmuştur. Bu şura'da programların Yüksek öğretime, mesleğe ve hayata, hem yüksek öğrenime hemde mesleğe ve hayata hazırlanmak üzere çeşitlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Ortaokul'da öğrenciler yeterince tanınacak (ilgi, yetenek, vb.), lise döneminde de öğrenci mesleğe ve yüksek öğretime hazırlanabilecektir.

9. Milli Eğitim Şurası'nda da benzer görüşler yine benimsenmiş; Rehberlik Faaliyetleri dersinin öğretmenlik formasyonunun zorunlu dersi olmasına, ülke düzeyindeki bütün orta dereceli okul programlarında rehberlik çalışmaları için haftada 2 ders saati ayrılması gerektiği kabul edilmiştir. Yine bu şurada ortaöğretimin 9. sınıfının "Yöneltme Sınıfı" olması, bu sınıfın sonunda öğrencilerin isteklerine, yeteneklerine, derslerdeki başarılarına göre programlardan birine yöneltilebileceği kabul edilmiştir.

XI. Milli Eğitim Şurası'nda rehberlik hizmetleri görüşülmemiş, ancak "Öğretmen ve uzmanların hizmet içi eğitimi"ne yer verilmiştir.

1988 yılında toplanan XII. Milli Eğitim Şurası'nda rehberlik faaliyetlerine sadece öğretim programları görüşülürken değinilmiştir. Şurada "Rehberlik faaliyetleri öğrencilerin kendilerini tanımalarına, karşılıklı münasebetlerde gerekli becerileri kazanmalarına ve öğrendikleri bilgilerin davranış hale gelmesine yön verecek şekilde yapılmalıdır" görüşü kabul edilmiştir.

Ayrıca okullardaki rehberlik çalışmalarının gelişmesine ilaveten yüksek öğretimde lisans ve lisans üstü düzeyde akademik programlar başlatılmıştır. 1981 yılında Yüksek Öğretim Kanunu (2547) ile yeni düzenlemeler yapılmış, Psikolojik Danışma ve Rehberlik alanı eğitimde psikolojik hizmetler ana bilim dalları içinde bir bilim dalı olarak yerini almış; psikolojik danışma ve rehberlikte lisans programları başlatılmıştır.

1970 yılından itibaren de, orta dereceli okullarımızda rehberlik servislerinin kuruluşu ve görevleriyle ilgili esasları yayınlamıştır. Ayrıca bu çalışmalardan önce, 1967 yılında Çalışma Bakanlığı ve İş ve İşçi Bulma Kurumu'nun işbirliğiyle "Milletlerarası Standart Meslek Sınıflama Rehberi" hazırlanmış

ve 1000'in üzerinde mesleğin tanımı yapılmıştır. Ancak hazırlanış amacı farklı olduğundan gerekli şekilde yararlanılamamıştır. Şu anda bu kuruluşlar çeşitli iş ve işçi arayanlar hakkında bazı rakamsal bilgilerin yer aldığı bültenler yayınlamaktadırlar.

İş ve İşçi Bulma Kurumu, 1951 yılında Ankara'da, "Mesleğe Yönelme Servisi" ni kurmuştur. Bu servisin birinci amacı, özellikle okul çağındaki gençlerin yeteneklerine, ilgilerine, özelliklerine ve olanaklarına uygun meslek planı yapmalarına, bir üst okulu seçmelerine veya kısa yoldan hemen hayata atılmalarına yardımcı olmaktır. İkinci amacı, çeşitli işlere eleman seçmektir. Nitekim seçme işlemiyle ilgili olarak; İş Bankası Genel Müdürlüğü'ne personel seçilmesi ve Amerika'ya gönderilecek mühendislerin seçilmesi gibi taleplerle karşılaşmıştır. Ancak 1954 yılında Milli Eğitim Bakanlığı içinde Test ve Araştırma Bürosu kurulduktan sonra İş ve İşçi Bulma Kurumunca, Mesleğe Yönelme Servisi'nin çalışmalarına son verilmiştir. Bu kurum bünyesinde 1974 yılından itibaren yeniden yönelme ve seçme uygulamaları için çalışmalara başlanmıştır. 1978 yılında Mesleğe Yönelme Şubesine bağlı psikoloji laboratuvarı test uygulamalarına başlamıştır.

Bireysel yeteneklerin saptanması amacıyla, ilk psikoloji laboratuvarlarından birisi de 1951 yılında Ankara Teknik Yüksek Öğretmen Okulu'nda kurulmuştur. Ancak Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde kurulan Test ve Araştırma Merkezi'nin çalışmalarına önem verilmiş ve zamanla bu laboratuvara olan ilgi azalmıştır. Bu gelişmelerin yanı sıra, işgörenlerin seçimi amacıyla; İstanbul Belediyesi İETT İdaresi (1950), TCDD Genel Müdürlüğü (1968), İ.Ü. İşletme Fakültesi (1974)'nde birer psikoteknik ve psikoloji laboratuvarı kurulmuştur (Çırpar, 1979).

Ülkemizde ilk defa 1971 yılında Özoğlu ve Uysal tarafından öğrencilere meslekleri tanıtmak amacıyla bir Meslekler Rehberi yayınlamıştır. 1989 yılında da buna benzer bir kitap Kuzgun ve ÖSYM işbirliğiyle yine Meslekler Rehberi adı altında yayınlanmıştır.

Ayrıca ÖSYM başvuru klavuzunda da yüksek öğrenim kurumları hakkında birtakım bilgiler yer almaktadır.

Ülkemizde rehberlik alanında yetişmiş eleman olmadığından rehberlik sınıf öğretmenleri tarafından yürütülmüş, yeni göreve başlayan mezunlar ise henüz çalışmalarının verimini alamamışlardır.

DÜNYADA REHBERLİĞİN GELİŞMESİ

AMERİKA

Rehberlik çalışmaları öncelikle Amerikan toplumunda ortaya çıkan ve böylece şekillenen bir alan olmuştur. O yıllarda bir çok düşünür ve eğitimci bireyin bütün haklarını tam olarak kullanabilmesi, psikolojik bir varlık ve üretici olarak topluma en iyi şekilde katkıda bulunabilmesi konusuna yakın bir ilgi duymaya başlamışlardır. Bunun sonucunda öncelikle okul programlarında yer alan kuru bilgilerin arındırılması yoluna gidilmiş ve kişilerin bireysel ve psikolojik ihtiyaçları önem kazanmıştır.

Öğrenci ile birey olarak ilgilenen rehberlik hareketinin bir ürünü olarak da psikolojik danışma doğmuştur. Kişinin gelişmesine ve gelişmesini engelleyen problemlerin önlenmesine yardım işi, kişi ile psiko-sosyal bir atmosfer içinde karşı karşıya gelip onunla etkileşimde bulunmayı gerekli kılmaktadır. Bu suretle doğan danışma, toplumda bireylerin sağlığı ile ilgilenmeyi de kapsayacak şekilde gelişip şekillenmiştir. (Tan, 1992)

1900'lü yıllarda mesleki rehberliğe yönelik olarak ilk çalışmaların temeli Boston'da atılmış, buna paralel olarak aynı zamanda Michigan okullarında da benzer uygulamalar yapılmıştır.

Boston'da yapılan çalışmaların öncüsü Frank Parsons'dur. Parsons'un rehberliğe olan inancı ve başlangıçtaki katkısı rehberlik alanında her zaman önemsenmiştir. Parsons 1908'de rehberlik ile ilgili çalışmaları bir bütünlüğe kavuşturmak amacıyla, okul dışında "Boston Meslek Bürosu"nu kurmuştur. Bu

kuruluş rehberlikle ilgili ilk kuruluş niteliğini taşımaktadır. Büronun amacı, ilgi ve yeteneklerine uygun olarak gençlerin meslek seçmelerine yardımcı olmaktır. (Kepçeoğlu,1985).

Daha sonraları bu çalışmalar Amerika'nın diğer eyaletlerinde de genişletilerek sürdürülmüştür. Başlangıçta Amerika'da mesleki rehberliğe yönelik olarak başlatılan ve sürdürülen rehberlik çalışmalarına kısa sürede eğitsel, kişisel, gelişimsel ve sosyal rehberlik konuları da eklenmiş ve geliştirilmiştir. Böylece rehberlik bugünkü halini almıştır.

FRANSA

Fransa'da 1912 yılında ergenlere yönelik olarak rehberlik büroları açılmıştır. Bu bürolar daha sonra 1922 yılında resmi bir kurum haline getirilmiş ve Teknik Eğitim Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. 1928 yılından itibaren rehberlik çalışmaları Eğitim Bakanlığı içine alınmıştır.

Bölgedeki tüm okullar rehberlik ve bilgi merkezi haline getirilmiştir. Bu merkezler herkese açık olup, çocuklar, yetişkinler, anne babalar, öğretmenler, sendika üyeleri ve işverenler yararlanmaktadır.

Fransa'da rehberlik çalışmalarının temelini; Öğrencilere değişik iş olanakları hakkında bilgi vermek, gelecekteki yaşantısına yönelik olarak sağlıklı ve yerinde kararlar alabilmesine yardımcı olmak ve öğrencilerin uyum sorunlarının çözümüne yardımcı olmak oluşturmaktadır.

İNGİLTERE

1910-1920 yılları arasında rehberlik çalışmaları başlatılmış olmasına rağmen 1950 yılından bu yana etkili rehberlik çalışmaları yürütülmektedir. 1965 yılından itibaren de İngiliz Hükümeti rehberlik çalışmalarına parasal destek sağlamaktadır. Okullar ve üniversiteler özellikle mesleki rehberliğin gelişmesini destekleyici çalışmalar yapmaktadır. Okullarda bulunan uzmanlar öğrencilerin program seçmelerinde rehberlik yapmakta, normalin dışında özellikleri olan öğrenciler için özel sınıflar açılmasına yardımcı olmaktadır.

Hemen hemen her okulda özellikle bir mesleki danışman bulunmaktadır. Mesleki danışman öğrencilerin kendilerini tanımasına, çevredeki fırsatların neler olduğunu öğrenmesine, doğru ve bilinçli kararlar vermesine yardımcı olmaktadır.

HOLLANDA

1920 yılından itibaren rehberlik çalışmaları başlatılmıştır. Açılan merkezler özellikle 12-13 yaşlarındaki çocuklara okul seçmede yardımcı olmuşlardır. Çalışma Bakanlığı 1948 yılından bu yana mesleki rehberlik ve iş büroları ile karşılıklı işbirliği halinde çalışmaktadır.

Hollanda'da özellikle 12-14 yaş çocuklarına ayrı bir özen gösterilmekte ve rehberlik çalışmaları bu yaşlarda daha fazla yoğunlaşmaktadır. Çıkarılan bir kanunla rehberlik merkezleri kurulmuştur. Bu merkezler ciddi düzeyde duygusal, sosyal problem yaşayanlara yardımcı olmakta gerektiğinde ilgili yerlere göndermektedir.

JAPONYA

Japonya'da 1947 yılında çıkarılan bir kanunla, lise düzeyindeki okullarda eğitsel ve mesleki rehberlik yapacak sorumlu öğretmen ve danışman atanması kararlaştırılmıştır. Mesleki rehberlik Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Çalışma Bakanlığı, Mesleki Rehberlik Derneği ile işbirliği halinde çalışmaktadır. Birtakım zorlukları olmasına rağmen rehberlik Japonya'da önemsenmekte ve gittikçe gelişmektedir.

LÜKSEMBURG

Lüksemburg 1945 yılından itibaren Ulusal İş Bürosu'nu kurarak mesleki rehberlik çalışmalarına başlamıştır. Rehber uzmanlarının üniversite eğitimi alması zorunlu hale getirilmiştir. 1952 yılından itibaren rehberlik çalışmalarında bilimsellik ön plana çıkmış, psikoteknik kullanılmaya başlamıştır.

Mesleki danışmanlar öğretmenler sürekli işbirliği halinde çalışmaktadırlar. Eğitim Bakanlığı tarafından okul rehberlik hizmetleri yönlendirilmekte ve değerlendirilmektedir. Ayrıca Eğitim Bakanlığı Ulusal İş Bürosu ile işbirliği halinde ortak çalışmalar yapmaktadır.

NORVEÇ

Rehberlik alanında danışmanlar, öğretmenler, sosyal çalışmacılar, özel öğretmenler ve psikologlar görev yapmaktadır. Rehberlik alanında hizmet veren kişiler; ilkokuldan başlayarak çocukların okula uyum sağlamasına yardımcı olmak, bireysel problemleri çözmekte yardımcı olmak, devam edebilecekleri programları seçmelerinde öğrencilere yardımcı olmak çocuklara psikolojik danışmalar ve mesleğe yöneltme grupları yapmak vb gibi görevleri yürütmektedirler.

KAYNAKÇA

ÇIRPAR, Belma."Endüstriyel Kurumlarda Mesleğe Yönelme ve Seçme Amacıyla Psikolojik Testlerin Kullanılması", A.Ü. Eğitim Fakültesi, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara,1979.

BAYMUR, Feriha."Okullarımızda Önemli Bir Sorun Rehberlik". H.Ü.Basımevi Ankara,1971.

KANTARCIOĞLU, Selçuk."Rehberlik".Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1987.

KEPÇEOĞLU, Muharrem."Psikolojik Danışma ve Rehberlik".Kadıoğlu Matbaası. Ankara, 1985.

KUZGUN, Yıldız."Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgilerine Uygun Meslekleri Tanımlarına Etkisi".Sevinç Mat.Ankara, 1982.

ÖZOĞLU, Süleyman Çetin."Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik". Ege Üniversitesi Mat.İzmir, 1982.

TAN, Hasan."Psikolojik Danışma ve Rehberlik", Milli Eğitim Basımevi.1992